НАРОДНИТѢ БУДИТЕЛИ

Съ години и вѣкове бѣше израстнала българската държава на Балканитѣ като наймощна и най културна.

Тя достигна дни на голѣмъ възходъ, разцвѣтъ и сила, но доживѣ и дни на мракъ — на духовно и политическо иго.

И, когато българскиятъ народъ, погребалъ задъ десетки поколѣния спомени за нѣвгашна, слава и величие, бѣ предъ прага на заличаване, изъ недрата му израстнаха достойни негови синове, които събудиха заспалитѣ си сънародници и ги поведоха къмъ народно осъзнаване и свобода.

Въ страницитѣ на българската история, съ ореола на безсмъртна слава грѣятъ имената на редица будители.

Тѣ сж много. Ето нѣкои отъ тѣхъ:

Отецъ Паисий.

Патриархътъ на българското възраждане. Много думи за него не сж нуждни. Отецъ Паисий — това е достатъчно, за да имаме ключа на новата ни българска история.

Софроний Врачански.

Най-крупната фигура следъ Паисия. Роденъ въ Котелъ. Народенъ пастиръ, учитель и пръвъ политически деецъ. „Житието и страданията на грѣшнаго Софрония" могатъ да бждатъ и сега образецъ за несломима воля.

Юрий Ив. Венелинъ

Руски ученъ. Напомнилъ на свѣта за забравения, но нѣкога славенъ и мощенъ български народъ. Авторъ на „Стари и сегашни българи."

Неофитъ Бозвели

Сжщо котленецъ. Бунтовникъ, проповѣдникъ, свещеникъ. Авторъ на: „Мати България" и „Славянобългарско детеводство."

В. Ев. Априловъ

Родилъ се въ политѣ на Балкана – Габрово. Единъ отъ рѣдкитѣ българи, живѣли и забогатѣли въ чужбина. Основатель на Габровската гимназия, която стана изворъ на народната просвѣта.

Неофитъ Рилски

Звездата на гр. Банско. Първиятъ български педагогъ. Неговиятъ буденъ духъ и дейность оставиха за името му завидна слава.

Д-ръ Петъръ Беронъ

Той започна отъ: Азъ — буки — веди . . и създаде „Рибниятъ букваръ", който стана единствена радость на малкитѣ.

Димитъръ Миладиновъ

Българинъ отъ Македония — отъ гр. Струга. Събиралъ български народни пѣсни за да пробужда народа. Умрѣлъ съ брата си Константина въ Цариградската тъмница.

Илларионъ Макариополски

Чадо на гр. Елена. Плененъ апостолъ на българската черковна независимость.

Г. С. Раковски

И той отъ Котелъ. Баща на българската революция. Поетъ, ученъ, политикъ, историкъ: размѣсилъ истината съ фантазията. Една мощна фигура, съ неизчерпаема енергия, застанала на синура на две епохи, на две революции, за да чертае цѣлокупното освобождение на своя народъ.

П. Р. Славейковъ

Трѣвненецъ — наричанъ дѣдо Петко Р. Славейковъ. Майсторътъ на нашата поетична речь. Учитель, журналистъ, революционеръ . . .

Добри Войниковъ.

Откърменъ въ Шуменъ. Родоначалникъ на българския театъръ.

Бачо Киро Петровъ

Отъ Бѣла-Черква. Народенъ учитель и поетъ. Славата му грѣе отъ Дрѣновския манастиръ.

Любенъ Каравеловъ

Неговото родно мѣсто е Копривщица. Вдъхновитель на организираната революция, даровитъ писатель и плененъ революционеръ.

Василъ Левски

Израсълъ въ дебритѣ на Балкана — Карлово. Организаторъ и изпълнитель на революцията. Бездомникъ, който бѣше навсѣкжде гоненъ, всѣкжде приетъ . . ,

Хаджи Димитъръ

Народниятъ хайдутинъ, героятъ на Балкана, за когото и днеска пѣвци пѣсни пѣятъ.

Стефанъ Караджа

Другарътъ на Хаджи Димитра, чийто име блѣсти съ не по малко слава.

Г. Бенковски

Вихрениятъ конникъ, организаторъ на Априлското възстание.

Ангелъ Кънчевъ

Замѣстникъ на Левски.

Христо Ботевъ

Поетътъ на революцията — вѣнецъ на българската слава. Умрѣлъ съ меча и стиховетѣ си на „Вола" за българската свобода, защото знаелъ, че който падне въ бой за свобода, той не умира . . .

И така до безкрай . . . Редятъ се тѣ, възкресени, безкраенъ низъ отъ образи, лжчезарни и, сякашъ, нетленни, извънъ времето и пространството. Тѣ, борцитѣ, които раздрусаха снагата на заспалия гигантъ — народа, събудиха го и поведоха къмъ свѣтли хоризонти; тѣ, които създадоха езика, училището, книгата, читалището, мощнитѣ лостове що преобразиха народа ни и го наредиха съ културнитѣ народи.

И днесъ, извърнати назадъ къмъ свѣтлитѣ сѣнки, сияещи на отвждния синоръ, презъ цѣло столѣтие, запазени отъ могжщия имъ и волевъ духъ и следвайки тѣхнитѣ завети, ние малкитѣ, прошепваме думитѣ на поета:

„Поклонъ, борци Вамъ народни,
на Вашия духъ гордъ и свободенъ!
Поклонъ предъ Вашитѣ скжпи заслуги;
нищо за Васъ, всичко за други . .

Георги Гализовъ

Честностьта у скандинавцитѣ

Наредъ съ народната трезвеность въ Скандинавия стои и народната честность. Казватъ, че нѣкога нормандскиятъ херцогъ Ролонъ, окачилъ на едно дърво златна гривна, твърдо увѣренъ, че никой отъ поданицитѣ му не ще посегне да я вземе. Сжщо така вие смѣло можете да оставитѣ, каквото искате на пжтя въ Швеция или Норвегия, и никой не ще го барне. И досега въ норвежкитѣ градове сжществува добриятъ обичай да поставятъ на пжтя сандъчета съ хранителни продукти за пжтницитѣ; който иска ползува се отъ тия продукти, като срещу това оставя една малка сума. Пжтувайки въ планинската часть на полуострова, вие ще видите сандъчета за писма, отъ които всѣки взема това, което е адресувано за него. Единъ пжтешественикъ по този случай разказва следното:

„Веднъжъ, когато азъ бѣхъ вече готовъ да отпжтувамъ отъ една пощенска станция за друга, единъ селянинъ ми подаде единъ голѣмъ свитъкъ, предназначенъ за нѣкой нѣговъ роднина.

— Но азъ не познавамъ вашия роднина.

— Нищо отъ това, отговаря селянинътъ. До първия мостъ, който вие ще срещнете, ще видите отдѣсно единъ пжтъ. Оставете свитъка на това мѣсто и толкова. Когато Оле Нилсенъ мине, ще си го вземе.

— Но, ако другъ нѣкой мине по-рано и вземе свитъка?

— При тия ми думи добродетелниятъ селянинъ ме погледна очудено и просто и спокойно ми каза: „Но на свитъкътъ е написано, че той е за Нилсена."

Честностьта, взаимното довѣрие между хората тукъ бие въ очи навсѣкжде. Това довѣрие вие ще забележите още по пжтя, въ желѣзницата. На всѣка голѣма станция, кждето влакътъ престоява по 20-30 минути, вие можете да закусите или обѣдвате и това става по единъ съвсемъ особенъ начинъ. Вие влизате въ буфета и не виждате никаква прислуга. Буфетчикътъ или буфетчицата не обръщатъ на васъ никакво внимание. Върху една маса има сложени разни ястия, а до тѣхъ поставени чинии, вилици, лжжици и ножове. Вие вземате, каквото желаете и колкото искате — все едно, обѣдътъ струва 2 лева, и си заминавате.

Ст. Д.

Единъ кжтъ отъ изложбата ни

Дълго и ненаситно гледахъ изложбата. Не само гледахъ, но и видѣхъ. Взрѣхъ се въ работата на всѣко училище, въ успѣхитѣ му и свързахъ последнитѣ съ селището, съ децата, съ учителитѣ. А връзката бѣ тъй ясна, тъй очевидно отразена!

Срѣдъ голѣмото духовно богатство, що представляваше тя, само една мисъль смущава зрителя: не всички деца ще иматъ възможность да видятъ изложбата, а това е истинско нещастие за тѣхъ! И ето едно ново задължения, една мисъль повече: идната учебна година всички деца трѣбва да видятъ изложбата и да поживѣятъ малко съ тази радость, съ това рѣдко за тѣхъ тържество, рожба на собственитѣ имъ трудове, грижи и мжки.

Изложба! Какъвъ хубавъ споменъ, извезанъ отъ мжка и радость! Какво хубаво наше огледало! Какъвъ добъръ потикъ за отиване напредъ, нагоре! Какво незамѣнимо срѣдство да се даде на обучението въ основнитѣ училища практично — приложенъ характеръ!

Тя е красноречиво доказателство за безшумната дейность на ония малки очички и ржчички, които, пръснати по полето и сгушени въ диплитѣ на балкана, ще творятъ бждащето на племето ни.

Тя напомня на децата да работятъ съ удвоени, утроени сили, не само за да посочатъ на свѣта, какво тѣ могатъ, а чрезъ упоритъ трудъ, чрезъ работа въ всички посоки, да се подготвятъ за бждещия имъ тежъкъ животъ. А последниятъ иска отъ всички да бждатъ готови за радоститѣ и тяжеститѣ му, а най много иска отъ тия, които утре ще ни замѣстятъ въ вѣчносмѣняващата се сцена на живота!

Дигенъ

Какъ се прославилъ Пенчо

Въ едно малко селце, скрито всрѣдъ хубавитѣ борови и елови гори на Родопа, преди много години, имало лошъ обичай. Откарвали старитѣ хора на една полянка всрѣдъ гората и ги оставяли тамъ. На тази полянка нощно време се събирали мечкитѣ отъ гората, за да си играятъ. Оставянитѣ стари хора служели на мечкитѣ за угощение. Много лошъ обичай билъ тоя, но всички го правили. Така направилъ и Пенчовиятъ татко. Рано една сутринь, той издѣлалъ едно четвъртито дебело дърво. Сложилъ последното отъ едната страна на самаря, отъ другата — стария си баща и подкаралъ коня къмъ гората. Видѣлъ го Пенчо и тръгналъ

(следва на стр. 3, колона 5)

Истинска случка

Кжщата на баба Каля бѣше на края на селото. Сгушена между дървета, бръшлянъ и цвѣтя, излгеждаше като колиба въ гората. Плѣвнята ѝ, покрита съ слама, ставаше по голѣма, когато кацналитѣ щъркове изправѣха високи крака и шии надъ нея. Отъ дълги години тѣ бѣха свили гнѣздо тукъ. Идваха въ ранна пролѣть отъ топълъ югъ, веселѣха цѣлото село и на есень си отиваха. Бедна бѣше баба Каля. Нийде никого си нѣмаше. „Два бѣли щърка, два бѣли коня", както ги наричаше, бѣха нейнитѣ другари. Съ тѣхъ говорѣше, съ тѣхъ другаруваше, тѣхъ посрѣщаше и изпращаше. И бѣше весела, че щастието я бѣше дарило съ чудно-хубави, крилати създания. По двора ѝ като пилци ходѣха и отъ ржката ѝ храна вземаха. Колко други кжщи има въ село; съ хубави, високи покриви, съ бѣли кумини, но щъркове по тѣхъ не гнѣздѣха. Само единъ чифтъ има въ село и то у баба Каля.

Бѣше ранна есень. Дърветата слабо пожълтѣха, чакаха есенния вѣтъръ да разпилѣе и затъче пъстъръ килимъ по земята. Деньтъ хубавъ, като дете, разтвори сини пазви надъ свѣта. Огненото слънце заскита по безкрайната ширъ, за да занесе радость по цѣлий Божи миръ. Всичко тръпнѣше отъ щастие, отъ тревката до високия боръ, отъ мравката до човѣка. Двата бѣли щръка бѣха кацнали на гнѣздото си и протѣгаха доволно тънки шии. Поглеждаха наоколо и си вземаха последно сбогомъ съ цѣлата околность. А тамъ, горе, въ вишинето, бѣлитѣ имъ другари се сбираха въ безкрая. Не трепкаха, а само извиваха тѣла и мощно разперени крила описваха чудни колела.

Като ги гледахъ, сърдцето ми се кжсаше. Защо и азъ о, Боже мили, не литна като тѣхъ широко. високо! . . .

Мина въ това време Пено Дулото, който, съ камъкъ, зелени орѣхи отъ дърво лющѣше и сваляше. Като че ли отъ дуло ги вадѣше. Погледна щърковетѣ, погледна наоколо па се провикна:

— Пусти да опустейте! . . . Какво сте се разтракали, като воденичарски кречетала. Само баба Каля ли е праведна, та на нея гнѣздо виете. Азъ не съмъ ли човѣкъ, мойта кжща не е ли по голѣма, че щастие и на менъ да донесете? Ще се простишъ се тѣхъ вече, дърта бруднице. Ето, съ тоя камъкъ ще имъ изпия кръвчицата! . . .

И до като каже последната дума, камъкътъ изпищѣ въ въздуха и стрелоса щърка въ лѣлото крило. Раненият щъркъ политна и падна. Когато се изправи крилото клепна. Топла кръвь обагри бѣлата перушина и заструи по сухитѣ клони на гнѣздото. За мигъ, за удоволствие, за завистъ бѣше пречупенъ великия полѣтъ нагоре къмъ звездитѣ, къмъ синьото небе! Малко бѣло камъче, но сломи единъ животъ, когато се готвѣше за далеченъ пжтъ. Щъркъкъ заплѣска съ крила, пречупеното му крило още повече се разраняваше и кжсаше. Въ това време неговиятъ другарь литна нагоре къмъ сбиращето се ято. За нѣколко секунди то съ шумъ слѣзе и заобиколи ранения щъркъ. Цѣлиятъ дворъ побѣлѣ. А той — безпомощниятъ, извилъ бѣла шия къмъ тѣхъ, примигаше съ молещи и сълзещи очи:

— Кжде ме оставята? . . . Отъ тъмни зори се готвихъ за далеченъ пжтъ. Сънь сладъкъ сънувахъ нощесъ за топлитѣ страни, за високитѣ пирамиди, за жълтитѣ пѣсъци. Съ мойтѣ крила не веднажъ съмъ цѣпилъ въздуха и пжтъ. като водачъ, съмъ ви правилъ. А сега?! . . . Сега?! . . .

Нѣколко щръка се помжчиха да го повдигнатъ, но всичко напразно. Водачътъ, старъ изпитанъ щръкъ, затрака съ човка и ятото се вдигна. Само върниятъ му другарь остана при него. протѣгналъ глава надъ счупеното му крило. Като ги погледна какъ отлѣтѣха задъ Балкана, той потрепера отъ скрѣбь. Сжщата мжка преживѣ и болниятъ му другарь. Събра последни сили, изправи се и затича по сламорливиятъ покривъ. Помжчи се да литне. Вдигна се малко и като камъкъ се строполи на земята. Не изпусна ни стонъ, ни звукъ. Само голѣмитѣ му очи погледнаха въ далечния югъ и издъхна.

Свечеряваше се. Слънцето бързо падна на западъ, обгорено въ пурпуръ и позлата. Всичко се прибра. Само баба Каля до късна нощь стоеше и плачеше заобиколена съ много деца. До тѣхъ безъ страхъ се бѣлѣеше останалиятъ живъ щръкъ и оплакваше своя другарь. И до днесъ стои тамъ, изрѣзанъ отъ дърво като паметникъ. Подъ него лежи мъртвиятъ му другарь, заринатъ отъ децата. Ако ви се случи пжтъ къмъ наше село Градница, отбийте се и го вижте.

Житенъ Класъ